

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 23.

Lýsingaprisur fyri þetta grein: 30 øyr. á forsiðuni, 20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórum lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Mikudag hin 11. juni 1930.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið verður bilagt á posthúsinum, brévasvarnastøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

4. árg.

RAMSAY MAC DONALD, ríkisráðharri Bretlands, er av øllum tí mentaða heimi mettur at vera eitt tíðarinnar stórmenni, ikki bert politikki viðvíkjandi, men eisini á annan hátt. Tað er tí ikki bert av tilviljum, at hann hevur verið hin fremsti starvsoddamaður bretska arbeidaraflokksins í eitt langt tíðarskeið. Hann situr tí nú á øðrum sinni sum ríkisráðharri, og alt Bretland, sjálvt hansara argastu mótsøðumenn, mega ástanda, at hann er stórmenni við líti.

Millum allar teir, ið sita hava í bretska parlamentinum, er tað ógjöriligt at finna bert ein, ið so gjølla hevur kannað víðurskiptini undir bretska krúnuni, sum Mac Donald. Og hann hevur altíð verið fúsar til at framborið í parlamentinum og aðrastaðni, tað hann hevur verið varðgur við av brekum og lýtum í tí bretska imperiumum, og greitt og vælskiljandi sagt sína áskoðan og ávíst leiðir, ið kunnu vera til bata fyri hesi víðurskipti. Til bata, ikki bert fyri Bretland, men eisini — og ikki minst — til bata fyri teir nógvu milli-ónir av menniskjum, ið eru undir krúnuni.

Mac Donalds stóða til India-málið er allkunnugt. At frælsisstríð Indiafólksins, og eisini Gandhis áskoðan, er komið inn í eitt lag, ið er Bretlandi meiri nærsøkt, hevur eingin — »Dim-maletting« allarmínt — rætt til at klikkja Mac Donald fyri. Lóg er lóg, og lóg skal haldað, til lógin verður soleiðis broytt, at hon ikki verður at tarnað einum rættvísum, sunnum útvíkingum.

Stóða Indialands og skipan stóra Bretlands er enn ikki broytt hagar, ið fólksins vaksandi frælsis- og sjálvræðishugur stevnur. Bretlands arbeidarastjórn kann enn ikki gera annað enn handtaka teir leiðandi í uppreistrinum, í ein »positivur« uppreistur — hann kann altíð væntast — vil vera til stóran skaða, ikki bert fyri Bretland, men særliga fyri Indiafólkini sjálvt. Tó veit allur heimurin, at teir handtöku leiðarar í India-uppreistrinum ikki vera víðfarnir sum brotsmenn, tað kann arbeidarastjórnin eensa eftir, og tað vakir hon væl yvir. Mac Donald vil fremja stítt semjingarverk millum Bretlands og Indialands í friðarligum ráð-gerðum — og ikki við svorðinum.

Mac Donalds styrki gjøgnum stítt politiska lív hevur verið, at hann altíð hevur farið lagaliga av stað, í friðarligi og í stríðs-dögum, og tí er mannamátyvan nór, ið fylgir honum. At vera nærsøkin øðrum menniskjum,

hevur ongantíð ligið honum fyri, hann noktaði tí avgjort at fara í verðaldarbardagan mikla, í hernað móti menniskjum, ið einki høvdu gjørt honum — og hann varð settur í fongsil.

Indiamálið hevur bæði í Bretlandi og í India-landi verið nýtt til at gera atskøn at Bretlands arbeidarastjórn, og mest er tað ríkisráðharrin Ramsay Mac Donald, ið hevur staðið fyri skotum. Men tað er, sum hann aftaná hvørt álopið hevur staðið stinnari og sterkari.

Men mótsøðumenn Mac Donalds nýta hvørja løtu til at leiða ófriðin inn yvir Bretlands arbeidarastjórn. Tó hevur tað til dags misseydnast teimum. Og fyri Bretland sjálvt, bæði úti og heima, má tað vónast, at ilhær-issellan samskipaðu afturbaldis-flokkanna ikki ber ávøkstur.

Í álopi á arbeidarastjórnina hevur hin fyrrverandi ráðharrin Baldwin altíð verið aðalmaðurin, hóast Lloyd George kundi haft lyndið til at verið líka rokmið. Meðan Baldwin hevur hildið seg haft flokkin við sær, so er ikki soleiðis, har Lloyd George stendur.

Um dagirnar stóð stórus dystur í parlamentinum, har Baldwin rak saman til rok móti ríkisstýrinum vegna arbeidisloys-issurningin, og tá ið tað frættist, at teir liberalu ikki vildu greiða atkvøðu, skuldi verið líkindi til, at ríkisstýrið fekk óálitisprógv. Men tá ið avtornaði, stóð Mac Donald so sterkur, sum kanska ongantíð áður. Hann fekk eitt álitisprógv við 270 atkvøðum, meðan Baldwin við feðgum vóru 241. Tað vil óivað vara eina løtu, til Baldwin roynir hetta uppaftur.

Baldwin, ið hevur hildið seg staðið bergfastan í sínum egna flokki, tá ið atskøn skuldi gerast at ríkisstýrinum, letur nú til at vera í heilt trongum skón, og tað sær út til, at øll hansara álop á Mac Donald og hansara stjórn enda við, at hann sjálvur verður ríkin frá sum parlamen-tariskur leiðari fyri sínum egna flokki.

Hin konservativi flokkurin hevur nú, síðani Mac Donald kom til ræði, fært eitt vónleyst stríð fyri at reka hann frá, og tað misseydnaðið hvørja ferð. Nú er vörðið ófriðarligt innan-flokks hjá teim konservativu. Formaðurin í virkisnevndini hevur lagt starv sítt niður, tí hann var tvingaður til tað. Næstformaðurin er farin sama veg. Og nú er komið í sparga-ment, at Baldwin stendur fyri tærni til heystar. Chamberlain skal koma í hansara stað.

Tandlæge BREND
træffes 11-5. Telf. 114.

Sveriges Højre-Regering styrtet.

Lindmanns Fald.

Det svenske Højreministerium Lindmann er nu fældet. Det kom til Verden efter Valget i 1928, et Valg, som bibrage Socialdemokratiet et Nederlag, idet Højre og de andre Partier — Liberale, Folkefrisindede og Bønder — havde sluttet sig sammen i en Blok mod Socialdemokratiet og gejlede hele Landet op mod vort Broderparti ved at paastaa, at Sverrigs Socialdemokrater var identiske med Kommunisterne i Moskva. Spekulationen lykkedes; men da Valgsejren var vundet, var Enigheden mellem Forbunds-fællerne forbi, og Ministeriet Lindmann var alle Dage en Mindre-talsregering, som — jo længere Tid der gik — fik en fastere og fastere Opposition fra Vestre-partierne imod sig.

Paa to vigtige Spørgsmaal havde denne Opposition nu samlet sig mod Regeringen. Det ene Spørgsmaal var Militærpro-grammet, der for kort Tid siden bibragte Regeringen et Nederlag (som denne bekvemt nok ikke tog som et Mistillidsvotum); — det andet Spørgsmaal var Land-brugsprogrammet, paa hvis Gen-nemførelse Regeringen beslut-tede, at den vilde sætte sit Liv ind.

Men hvad nu —?

Der er faktisk kun to Mulig-heder: 1) Dannelsen af en soci-aldemokratisk-folkefrisindet-li-beral Koalitionsregering eller 2) Opøsning af Rigsdagen og Nyvalg.

Svenskekongen har henvendt sig til Forener for det folkefri-sindede Parti, Statsgældsdirektor C. G. Ekman, og overdraget ham Regeringsdannelsen, og samtidig paapeget Vigtigheden af, at den nye Regering faar en stærk parlamentarisk Basis.

Det folkefrisindede Parti tæl-ler i Rigsdagens 2. Kammer 27 Medlemmer af 270.

I vort Broderparti er der meget divergerende Opfattelser om Nytten af Deltagelse i en Koalitionsregering med Liberale og Folkefrisindede, de to Mel-lempartier, som ved Valgene for 2 Aar siden saa voldsomt bekæmpede Socialdemokratiet. Men det samme er Tilfældet med Hensyn til det ønskelige i

at komme til Rigsdagsopøsning og Nyvalg i dette Øjeblik. Man mener, at Pæren endnu ikke er helt moden.

Dog under alle Omstændighe-der maa man afvente den poli-

tiske Udvikling i Sverrig i den kommende Tid med mere end almindelig Interesse. Meget tyder paa, at det store socialdemo-kra-tiske Gennembrud i vor store Broderation er i Sigte.

Det nye Stambul.

Jeg maa minde det danske Mund-held: Klæder skaber Folk, naar jeg nu vandrer om i Millionbyen Stam-bula Gader. Er der ingen, som har læst Mærke til, at Japanere og Kine-sere ikke længere er, eller iverftald ikke længere synes at være, saa skæv-ede nu, da de er europæisk klædt og europæisk friseret, som i gamle Dage, da de havde Haarpiske, Tøfler og gik i Kimonoer og andre Næddræg-ter? Saaledes er det ogsaa med den tyrkiske Type, specielt i Stambul, det gamle Konstantinopel: Nu, da den store Skrådermester, Kemal Pascha, har givet alle sine Landsmænd nyt europæisk Tøj paa og givet den engelske Filthatte i Stedet for Fez'en, synes de ikke nær saa krumnæsedede og dvaskede som før!

Kemal Pascha er ikke alene en stor Skrådermester, han er en Troldmand, der kan kappes med alle de stærke-ster af Tusind og een Nats Trold-mænd: Han har ikke alene omskabt sine Landsmænds Ydre, men tillige deres Indre. Den »nye Mand« som Tyrkiet kaldtes i Gladstones Tid, er fornyet som efter en steinbald eller »vorføffisk Operation. Lige siden de store tyrkiske Renaissancekallifers Tid har det ottomanske Rige aldrig været saa kraftigt og saa farligt for uvenligsindede Naboer som nu.

Men Sorbiena — specielt Bosnien — mange feprydede og kaftanklædte Muselmænd ser for Øjeblikket, skont de er Slaver og ovenikøbet ret blon-de, langt mere tyrkiske ud end Tyr-kerne.

Alligevel er Konstantinopel sande-lig nok værd at se, og for Mennesker, som hovedsagelig samler paa ydre Kuriositeter, er der jo dog endnu at notere det tyrkiske Alfabet, en Slags stiliseret og meget dekorativ Steno-grafi, som pryder alle Skilte og Gade-hjørner og gør det saare vanskeligt for en rejsende Vestlænding at orien-tere sig. Men man maa skynde sig, thi nu skal jo ogsaa disse Skrifttegn vilge for de latinske. Diktatoren Kem-al er saa sandelig ikke nogen »Maal-stræber«, han tilsigter internationalt Fællesklædebon baade i Skind og Sind, baade i Skind og Skrud. Noget lignende som Kemals Reformer og deres hastige Metamorfoser er vist aldrig før set i Historien, ikke en-gang i Japan, hvor dog Overgangen fra Oldtid til Nutid blev tilbragt lige-som med et Kraftspring fremad!

Alt i Konstantinopel er forandret. Kun den gamle Kæmpeur fra den kristne Tid staar endnu, den troldse de tyrkiske Erobrere og den synes nu, den har Lov til at knejse i Tryg-hed: Kemal er jo ikke fanatisk over-for de vantro og deres Værk, snarere overfor de fanatiske troende. Fem eller seks Mennesker, der ikke vilde afslænge Fezen, maatte endogaa til Straf for deres Stædighed raskke Hals under Galgehammeren. Den store Reformator kender ikke til Blødsedehed og Øllebrødsarmhjer-tighed — Tiden vil vise, om han har haft Evnen til at undertrykke det Værk, der er skabt af Vane og Pietet gennem Aarhundreder. Og Eftertiden vil dømmes over, om han har haft Ret til at anvende saa brutale Midler. Et er sikkert: ved Siden af denne Staa-mand bliver Primadonnaerne Musso-hat og Primo de Rivera til Lilleputter i Abekatteuniformer.

I det egentlige Stambul, det ældste Kvarter, naar Livet forholdsvis sin-dig og gammeldags. Endnu hamer Kedsomheden løs paa deres Kæller og Gryder i de gamle Haandværk-ryder og om den store Moske flok-kes de fromme og andagtige Musel-

mønds Skarer. Men Kvarteret har samme Præg som Pera, det »urope-lske, blot en Smule mere adstadigt, og allige lidt mere smudsigt. De smaa Spiseshuse og Herberger ved Havnen og Toldboden er ikke absolut tilids-veksende, og vinder ikke ved nær-mere Bekendtskab. Jeg tog ind paa et af disse smaa mørke Hoteller, lige-overfor Politistationen, for at kunne studere alt paa saa nært Hold som muligt, og jeg maatte tilslut hver Aften overhælde min Seng med Petro-leum og indkøbe mig selv over hele Kroppen med samme harskduftende Stenolie for i det hele taget at kunne holde Tilværelsen ud. Væggenejdet var endda ikke saa slemt, men de smaa-bitte tyrkiske Lopper, hvis Båd ten-der ligesom en lille giftig Helvedes-brand overalt og særlig paa emfinde-lige Steder, kan gøre et almindeligt skikkelig kristent Menneske desperat af Onsdag og Portvivelse. Da jeg forlod Konstantinopel, var mine Bon ganske opsvulmede af disse Udyrs modbydelige Indspjættninger, og brændte som om alle pestagtige Sygdomme og rasende Inflammationer havde sat hverandre Stævne der. Og det til Trods for, at jeg stenk saadan af Petroleum, saa gamle Koner blev fulde, naar de blot havde snuset til mig!

Det var ellers et ganske morsomt Hotel, typisk for Orientalere, i underste Etage en lille Kaffeal med Vandpibe, der gurgled og snorkede hele Dagen, mens lidtængerne klap-rede over de rygende Gløder, og de andre Etager bræmmede med lange, skumle Korridorer, hvor de zigzøjer-agtige Stuepiger tæffede om paa deres bare, sorbrune Fædder.

Tæt ved mit Værelse sov min Stue-pige, en lille væver Zigzøjnettes, sam-men med Hotelkarlen, som hun altsaa havde givet sin Gunst i fast Leje, rimeligvis besnæret af hans alfon-agtige Desmetrøller, som stank om-kap med min Petroleum. Hidsede af den enorme Hede, af Væggenejsta lildid og den brændende Føberstem-ning, som præger Stambulnatterne, mjaavede de lige til Gryet mer og mer højrøstede Biskovsforskringer til hinanden og ommede sig i kvalfulde Gledesorgier, der vækkede mig, hvergang jeg var sunket hen i en Petroleumsedes efter at jeg med ond Tilfredshed havde konstateret Utojsts Krampetrækninger paa Læge-nerne. Tilslut maatte jeg med brutale Bankninger paa Væggen formane dem til lidt stilfærdigere Udtryk for Hengivelse.

Mellem det Utaal af djevelske In-sekte-, som i højest bogstaveligt For-stand forgiftet Tilværelsen her, fin-des en Stikflue, hvis dimuntive Bøl-derosis straks faar en stor, galnbe-agtig Bule til at vokse frem paa Gen-ningssedet. Det er højt ubehageligt da de jo i Reglen er i Ansigtet, paa Næsen eller Kinden. Man kan ganske vist hurtigt faa Bulen til at forsvinde nemlig ved at skære et Snit i den med et desinficeret Kniv og samtidig give sig selv et lignende Snit for Eks-empel paa Armen eller Benet, — saa gør Bulen øjeblikkeligt frem paa det nye Sted. Dette Fluestik er for-øvrigt ikke frit for at være livsfar-ligt.

Naar de Tusinde Nattelys tændes under en sorblaa Stjernehimmel og faldet ind i Ansigtene paa et op-rørt og veloplagt Gæstemyher, bliver Pera ligesom ude af sig selv af Livs-glæde. Men denne er ikke præget af den uregelmæssige, ikke vilgerne, men altid rege og halvromantiske Stømtning, der palnerer tysk og øst-